

Lezing Breda

Mijn opa was mijn held. Herman Bleich werd in 1917 geboren in Bochnia, een kleine plaats in Polen vlakbij Krakau. Op jonge leeftijd vertrok hij met zijn gezin naar Berlijn. Daar had hij een prettig leven: hij genoot van school en in zijn vrije tijd was Herman politiek actief bij de socialistische jongerenbeweging. Elke dag kocht Herman het socialistisch avondblad bij een vrouw die daar werkte. Op 30 januari 1933 riep zij met overslaande stem: "Rijkspresident Hindenburg heeft Adolf Hitler tot Rijkskanselier benoemd." De tranen stonden in haar ogen. Mijn opa was 15 jaar en als joodse socialist doodsbang voor de gevolgen. Al snel merkte hij veranderingen. De antisemitische propaganda was enorm. Niemand wist wat de Nazi's precies zouden gaan doen, maar het broeide aan alle kanten. Na de middelbare school vertrok Herman dus naar Praag om economie te gaan studeren, maar in 1938 kwam daar een pro-Duitse regering aan de macht. Per trein, zonder visum, vertrok Herman naar Den Haag en trok in bij zijn zus Rosa, die daar inmiddels woonde. Hij ontmoette Helen, mijn oma.

Toen alle joden in 1942 gedwongen werden naar Amsterdam te verhuizen en iedereen een Jodenster moest dragen, wilden Herman en Helen dat absoluut niet. Dat betekende dat ze niet legaal in Nederland konden blijven en ze besloten te vluchten. Zwitserland leek een logische keuze. Binnen een paar weken bereikten ze Lyon, gelegen in Vichy-Frankrijk. Daar huurden ze een kamer. Nadat een buurtbewoner de politie had getipt dat ze buitenlandse joden waren, werden ze in september 1942 door de Vichy gendarmes opgepakt. Na een dag op een politiebureau te hebben doorgebracht werden ze naar Rivesaltes gestuurd, een klein doorgangskamp waar treinen naar het Franse Westerbork, Drancy, gingen. Zodra ze het kamp binnenkwamen zei Herman op hoge toon in het Duits tegen de bewaker dat hij onmiddellijk de commandant van dit kamp wilde spreken. De Franse gendarme wist niet precies hoe het zat en besloot Herman naar de commandant te brengen. Daar riep Herman woedend dat het werkelijk een schandalig misverstand was dat hij en zijn vrouw hier naartoe waren gebracht, omdat hij een zeer belangrijke Zwitserse journalist was en Zwitserland uiteraard neutraal was. Hij eiste dat hij mocht telefoneren met de Zwitserse consul in Vichy voor opheldering. Herman kende die consul helemaal niet en hij was ook geen bekende journalist, maar een onbeduidend freelancertje. De commandant stond absoluut niet toe dat een gevangene zou telefoneren, maar Herman mocht bij hoge uitzondering een telegram aan de consul sturen. En dat deed mijn opa: "Geheel per ongeluk in Rivesaltes terecht gekomen. Vraag om uw medewerking. Schrijf voor dit en dat. Herman Bleich." De consul begreep kennelijk dat er levens op het spel stonden en telegrafeerde terug: "Ja, deze man ken ik goed. Onmiddellijk vrijlaten!" Ze durfden niet terug naar hun adres in Lyon en slaagden erin een passeur te vinden die beloofde hen naar Zwitserland te brengen. Te voet. Een afstand van zo'n 250 kilometer. Ze liepen drie dagen en drie nachten zonder eten en drinken. Vooral het laatste stuk was problematisch. De vluchtelingen moesten over een berg, de Mont Salève, waarvan het grensgebied aan twee kanten werd bewaakt. Niet veel later zagen mijn opa en oma een brievenbus met de Zwitserse vlag erop.

Ze proefden de vrijheid, maar hoewel ze in Zwitserland waren, was het nog steeds niet veilig. Als je dichterbij dan dertig kilometer bij de grens werd aangehouden, werd je namelijk alsnog teruggestuurd. Gesterkt door vernieuwde hoop liepen ze

het dal in en kwamen aan in een grensdorp. Op goed geluk besloten ze ergens aan te bellen. Bij het eerste huis dat ze zagen werd niet opengedaan en ze stonden er een beetje besluiteloos bij, toen er plotseling vanuit een ander huis naar hen gezwaaid werd. “Kom, kom hier.” Zei een vrouw vanuit de kier van het raam. “Ik heb de hele dag op u gewacht!” Herman en Helen haastten zich naar de familie Zurbrug. Zij gaven hen schone kleding en eten. De Zurbrugs vertelden dat het goed was dat er aan de overkant niet open werd gedaan, omdat daar leden van de Zwitserse Fascistische partij woonden. Mijn opa en oma kwamen terecht in een vluchtelingenkamp en daarna kregen ze een kleine woning toebedeeld in een Zwitsers bergdorp. Na de oorlog keerden ze terug naar Den Haag waar ze hoorden dat hun ouders en enkele broers en zusters vermoord waren in Auschwitz. Ze zijn altijd in Nederland blijven wonen, waar mijn moeder in 1951 werd geboren en ik in 1986. Mijn grootouders voelden zich echte Nederlanders, al hielden ze hun hele leven een Duits accent.

Mijn opa was niet alleen mijn held omdat hij de oorlog had overleefd en zoveel moed had getoond, maar vooral om zijn houding ná de oorlog. Natuurlijk was hij getraumatiseerd, maar hij liet zijn leven er niet door beperken. Hij werd inderdaad een bekende journalist en richtte perscentrum Nieuwspoort op. Ook streed hij voor gelijke rechten en tegen discriminatie; hij zei altijd: “de Holocaust mag niet alleen ons Joden nooit weer overkomen, maar helemaal niemand niet.” In mijn poëziealbum schreef hij: “Lieve Tascha, onthoud dit goed: wit of zwart, arm of rijk, alle mensen zijn gelijk.” Dit is precies de manier waarop ik werd opgevoed. Ik kwam uit een joodse familie, maar ging naar een openbare multiculturele basisschool waar mijn ouders me aanspoorden om met kindjes met allerlei verschillende achtergronden te spelen. En dat ben ik eigenlijk de rest van mijn leven blijven doen, figuurlijk gezien dan. Ik heb echter een periode gehad waarin ik erg op zoek was naar mijn eigen identiteit. Rond mijn twintigste hield ik me bezig met de vraag of ik mij in eerste instantie een Joodse-Nederlander of een Nederlandse-Jood voelde. Ik wist niet goed of dat wel samen kon gaan. Naarmate ik me meer in het joodse deel van mijn identiteit verdiepte raakte ik ervan overtuigd dat ik me alleen veilig voelde binnen de Joodse gemeenschap, zij waren net als ik, leken fysiek op mij en vielen Israël niet aan om politieke redenen. Sterker nog, mijn nieuwe vrienden stonden pal achter Israël. Zelfs zo erg, dat ik me met mijn humanistische wereldbeeld verbaasde over de harde taal die sommigen uitsloegen over Palestijnen. Dat waren toch ook mensen van vlees en bloed en geen monsters? Hoe dan ook: ik koos ervoor om me binnen de gemeenschap op te sluiten. Dat ging een paar jaar goed. Totdat ik zelf naar de Westbank afreisde, omdat ik benieuwd was hoe het er ‘aan de andere kant’ aan toe ging. Elke zomer lag ik wekenlang op het strand van Tel Aviv, zonder iets te merken van het conflict dat zich op nog geen 50 kilometer bij me vandaan afspeelde. Dat vond ik niet langer kloppend. Op de Westbank schrok ik van de enorme invloed van het Israëlische leger en de checkpoints waar Palestijnen urenlang in de rij moesten staan, officieel in het kader van veiligheid maar het leek meer op een willekeurige vleeskeuring. Ook viel het me op dat de meeste Palestijnen ontzettend hartelijk tegen me deden, zelfs als ik onthulde dat ik joods was. Na terugkomst vertelde ik dit aan mijn Joodse vrienden en ik werd uitgelachen. Ze noemden ze naïef en een overloper, verweten me dat ik overal het goede in probeerde te zien, zelfs in de vijand. Dat verwarde me. Mijn open houding jegens anderen, ongeacht afkomst of religie was toch juist iets positiefs? Waarom begrepen mijn vrienden dat niet?

In 2014 brak de 3^e Gaza-Oorlog uit. Ik werd gevraagd om deel te nemen aan een palendiscussie op tv. Daar verkondigde ik dat het me pijn deed dat het geweld in het Midden-Oosten oversloeg naar Nederland, want dat was zo. Er vonden die zomer heftige pro-Palestina en pro-Israël demonstraties plaats en op straat werd ik enkele keren uitgescholden voor kankerjood, vanwege de ketting met de Davidster die ik altijd draag.

Moslams en Joden leken recht tegenover elkaar te staan, ook in Amsterdam. In het bewuste televisieprogramma noemde ik me een kritisch zionist, daar bedoelde ik mee dat ik voor het bestaansrecht van Israël ben, maar dat ik het niet eens ben met de Israëlische regering die de bombardementen op Gaza uitvoerde waar duizenden onschuldige burgers bij omkwamen. Meteen na afloop werd ik uitgescholden door een meisje uit het publiek.

Ze was een pro-Palestina activist en noemde mij 'vuile fascist', aangezien ik had gezegd dat ik zionist was en volgens haar waren alle zionisten fascist. Toen ik thuis kwam stond mijn hele tijdlijn op Facebook vol met boze berichten van mijn joodse vrienden: 'je bent een schande voor onze gemeenschap', 'vieze nestbevuiler' en 'mensen als jij veroorzaken antisemitisme'. Wat had ik gedaan? Ik had toch alleen voor dialoog en eensgezindheid gepleit? Ik was er kapot van en durfde nauwelijks meer op straat. Het was uiteindelijk mijn vader, mijn lieve vader die twee maanden geleden is overleden, die me een van de belangrijkste lessen gaf die ik ooit zou krijgen: 'als twee extreme kampen zich tegen je keren doe je het precies goed!' Dat gaf me de kracht om door te gaan met mijn missie om te verbinden.

Ik begon in Nederland en stortte me in de wereld van de dialoog, een stoffig woord wat vooral geassocieerd wordt met elkaar knuffelen, slappe kopjes theedrinken en kampvuren waar hand in hand 'Kumbaya My Lord' wordt gezongen. Niets bleek minder waard. Ik gaf me op voor Mo&Moos, een leiderschapstraining voor jonge werkende Amsterdamse moslams en joden. Tijdens de bijeenkomsten hadden we onderling geregeld ruzie over Israël en Palestina. Soms liep iemand scheldend en tierend weg uit een sessie. Maar iedereen kwam altijd terug, omdat we elkaar hadden leren kennen als mensen van vlees en bloed. We informeerden iedere week naar de kinderen van de een of de zieke ouder van de ander. Daar besepte ik hoe weinig ik eigenlijk van mijn eigen stadgenoten wist, alleen omdat ze een andere achtergrond hadden. En omdat ik zo weinig over hen wist had ik nooit stilgestaan bij de overeenkomsten. Ook raakte ik betrokken bij Leer Je Buren Kennen, een project van de Liberaal Joodse Gemeente Amsterdam waarbij ROC studenten leskrijgen over het Jodendom. Af en toe weigerden leerlingen te luisteren tijdens de lessen, omdat ze joden 'haatten'. Eigenlijk wilde ik zo iemand dan door elkaar rammelen, maar het protocol was om altijd te luisteren en meer vragen te stellen. "Waarom haat je joden?" vroeg ik op zulke momenten dan maar, terwijl ik mijn stem in bedwang probeerde te houden. "Omdat jullie IS zijn," was een van de veelvoorkomende antwoorden. De eerste keer dat een leerling dit tegen me zei was ik zo verbaasd dat ik hem keihards uitlachte. Daar schrok hij zichtbaar van, dus ik vroeg door. "Iedereen zegt dat IS uit moslams bestaat, maar ik ben ook moslim en ik vind het helemaal niet goed om anderen te vermoorden. Alleen kijkt iedereen mij erop aan en ik merk dat mensen bang voor me zijn omdat ik moslim ben, dat doet pijn. Dus denk ik dat joden IS hebben opgericht om ons in een slecht

daglicht te plaatsen.” De woorden sneden door mijn ziel. Ik begreep zijn aversie tegen vooroordelen zo goed, juist omdat ik er ook vaak mee te maken krijg. Dus vertrouwde ik de leerling toe dat ik helemaal niet dacht dat hij bij IS zat, maar dat ik het niet leuk vond dat hij mij van hetzelfde verdacht als wat hem nou juist zoveel pijn deed. Dat begreep hij. Eigenlijk had hij nog nooit eerder een jood ontmoet en moest hij nu toegeven dat ik minder ‘monster-achter’ was dan hij van tevoren had gedacht.

Toen ik de kans kreeg om een serie te maken over jongeren in Israël en de Westbank twijfelde ik geen moment. Het gebied wat me zo zeer aan het hart gaat en waar ik talloze keren ben geweest lijkt tot op het bot verscheurd. Maar was er nergens een sprankje hoop te vinden? Gewapend met mijn fiets en een camera reisde ik een maandlang rond. Aan iedereen die ik sprak vroeg ik: hoe doorbreken we de cirkel van geweld? En wat vind jij nou eigenlijk van ‘de ander’? Het leverde veel hopeloze momenten op. Zoals mijn ontmoeting met een Israëlisch Instagrammodel dat wordt gesponsord door de wapenindustrie. We gingen samen naar de schietbaan, waar ze vijf keer per week traint. Daar vertelde ze me dat ze zichzelf koste wat kost wil verdedigen, ook als dit eventueel ten koste zou gaan van anderen. Ze was bang voor Palestijnen, misschien juist omdat ze er nog nooit een had ontmoet. Nog wanhopiger raakte ik bij Zwi, een 29-jarige bewoner van Yitzhar, een nederzetting die zelfs volgens Israëlische maatstaven illegaal is. De bewoners bouwen steeds meer caravans buiten de nederzetting om land van Palestijnen te confisqueren. Zijn oplossing was dat er zoveel mogelijk Joden in illegale nederzettingen moeten komen wonen, zodat de Palestijnen vanzelf weggaan. Hij bood me zelfs een caravan aan. Even twijfelde ik of ik dit interview wel door moest laten gaan. Bij aankomst mocht onze chauffeur, de Palestijnse Tair waar ik inmiddels een goede band mee had opgebouwd, niet mee naar binnen. Palestijnen bleken niet welkom in het dorp. Ik vroeg aan Zwi waarom dat zo was. Zijn antwoord: “Niet alle Palestijnen zijn terroristen, maar alle terroristen zijn Palestijnen en we nemen liever geen risico.” Op dat moment wilde ik me het liefste omdraaien. Maar ik had me voorgenomen om alle kanten van het verhaal in beeld te brengen. Een paar dagen later was ik in het vluchtelingenkamp Askar bij Nablus. Daar ging ik op bezoek bij de ouders en de zus van twee Palestijnse martelaren. Zij hadden zich tijdens de Tweede intifada opgeblazen in Israël met als doel om zoveel mogelijk Joden te doden. De woning van de familie leek op een soort museum: overal hingen foto’s van de zoons, tot op het toilet aan toe. De ouders en zus gaven met Arabische koffie, Fanta en pennywafels en vertelden hoe trots ze zijn op hun zoons en broers. “Het is beter om te strijden voor ons land dan om op straat te lanterfantten,” zeiden ze. In datzelfde vluchtelingenkamp reed ik mee met Rihad, een taxichauffeur die lid is van Islamic Jihad en als enige oplossing ziet dat alle Joden teruggaan naar de landen waar ze oorspronkelijk vandaan komen, als het nodig is wilde hij ze best een handje helpen. Daarbij zou hij geweld niet schuwen. En ik kwam terecht bij checkpoint Qualandia tussen Ramallah en Jeruzalem. Ik stond een uur in de snikhete augustuszon in een kooi tussen duizenden Palestijnen. Eigenlijk hoefde ik daar niet te staan, want ik mocht als Nederlandse meteen doorrijden, maar onze Palestijnse vertaalster werd uit de bus gehaald om te voet verder te gaan. Een soldaat van een jaar of 20 wenkte haar en schold haar uit: “Je weet dat Palestijnen moeten lopen,” schreeuwde hij. Ik wist meteen dat ik mee zou gaan. “Jij mag blijven hoor,” zei hij. Ik antwoordde dat ik dat wist, maar dat ik mijn collega niet in de steek zou laten. Hij klonk oprecht

verbaasd: “Maar het is heel warm daar, er is geen airconditioning. Je kunt toch ook in de auto op haar wachten aan de andere kant van het checkpoint?” Ik dacht aan mijn opa. Het was zijn grootste wens dat er vrede zou komen tussen de Israëli's en de Palestijnen. Ik vroeg me af of hij zich zou omdraaien in zijn graf als hij zou zien hoe de situatie zich daar inmiddels heeft ontwikkeld.

Aan de andere kant was er wel degelijk hoop. Vaak vond ik dat op klein en individualistisch niveau. Ik haalde de 19-jarige Hillel op uit een militaire gevangenis op de dag dat hij vrijkwam. Hij had zeven maanden gezeten omdat hij had geweigerd in het Israëlische leger te dienen. Natuurlijk is zo'n zware maatregel op zich niet hoopvol, maar het feit dat er jongeren zijn die zich ondanks de consequenties blijven verzetten tegen de dominante cultuur van het leger is dat zeer zeker wel. Hij zou vandaag weer weigeren, vertelde hij me, omdat hij gelooft in een wereld waarin iedereen gelijke rechten heeft. Hij is zich er terdege van bewust dat de meeste tieners wel in het leger dienen, gewoon omdat het moe. Maar hij is ervan overtuigd dat ieder individu verantwoordelijk is voor zijn of haar eigen daden. In Hebron kreeg ik een tour door Avner. Hij is de directeur van *Breaking the Silence*, een vredesbeweging die zich inzet voor meer openheid over het handelen van het Israëlische leger op de Westbank. Dit doen zij o.a. door anonieme getuigenissen van ex-soldaten op te nemen en door tours in Hebron te organiseren. Juist door hun eigen ervaringen zijn ze ervan overtuigd dat de enige weg naar vrede het opheffen van de bezetting is. Maar dat komt hen soms duur te staan: Avner wordt regelmatig opgepakt en met de dood bedreigd. Een rechtsextremistische landgenoot had zelfs een plan beraamd om het kantoor van *Breaking the Silence* in de fik te steken. Ik ging ook uit in Ramallah met de Palestijnse modeontwerpers Reem en Marineh. We dansten de hele nacht en dronken shotjes arak. Het maakte hen niets uit dat ik joods ben: “we zijn immers toch allemaal mensen?” En ik ontmoette Yigal en Arab, twee jongens waar ik graag een fragment wil laten zien. Ze hebben elkaar leren kennen door *The Parents Circle*, een groep waar je alleen lid van mag worden als je een dierbare door het conflict hebt verloren. Yigals zusje werd vermoord door een bomaanslag van Hamas. Arab's zusje werd geraakt door een Israëlische kogel.

FRAGMENT.

Het conflict zit op vele punten muurvast en het wantrouwen jegens ‘de ander’ heeft haast mythische proporties aangenomen. Maar als jongens als Yigal en Arab al een vriendschap kunnen sluiten, dan moet toch iedereen dat kunnen? Ik zal me in ieder geval altijd blijven verzetten tegen haatzaaien en hokjes-denken, al was het alleen voor mijn opa.